

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

УДК 330

Л.С. СТРИГУЛЬ, ст. викладач, НТУ «ХП», Харків
К.Ю. АБСАЛЯМОВ, магістрант, НТУ «ХП», Харків

ДОСЛІДЖЕННЯ ІСНУЮЧИХ МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВИХ ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

В статті представлено дослідження існуючих методичних підходів оцінки фінансових показників діяльності підприємств, в аспекті забезпечення підвищення ефективності діяльності

В статье представлено исследование существующих методических подходов оценки финансовых показателей деятельности предприятий, в аспекте обеспечения повышения эффективности деятельности

In given article research of existing methodical approaches of an estimation of financial indicators of activity of the enterprises in aspect of maintenance of increase of efficiency of activity is presented

Постановка проблеми у загальному вигляді. Для розв'язання сучасних проблем стабілізації національної економіки та підвищення регулюючої функції державного бюджету в забезпеченні соціального розвитку нашого суспільства треба здійснити низку організаційних заходів у плані підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання. Щодо окремого підприємства, котре функціонує як відокремлена, автономна частина загальноекономічної системи, то його характеристика у конкретному часі визначається на основі аналізу фінансових показників діяльності. В умовах ринку аналіз фінансових показників діяльності підприємства розкриває не лише ступінь його життєдіяльності, а й потужність чинників розвитку, яка акумулюється в його стійкості (стабільності). Аналіз цих показ-

ників і контроль дотримання їх нормативних значень допоможе підприємствам покращити стан розрахунків, унеможливити виникнення ситуацій неплатоспроможності підприємств, допоможе запобігти банкрутства, покращить інвестиційну привабливість тощо. Отже, актуальність аналізу фінансових показників діяльності обумовлюється зростаючими потребами в аналітичних даних про роботу підприємства з боку різних категорій користувачів. Але вона цим не вичерпується. Адже з вищесказаного випливають і все більше зростаючі вимоги до якості таких даних, а відповідно і аналітичної роботи, її обсягів.

Проте, ця сторона аналітичної роботи на даний час недостатньо досліджена і висвітлена в підручниках, особливо у вітчизняних літературних та періодичних джерелах. Не існує конкретної схеми визначення певного загального інтегруючого показника, який би давав порівняно повну і правдиву характеристику фінансового стану, розраховувався за чітко визначеною методикою на основі узагальнення розрахованих коефіцієнтів платоспроможності, ліквідності, ділової активності та ін., а також давав змогу досить швидко й просто порівнювати цей узагальнюючий показник з таким же показником інших підприємств. За таких умов аналіз фінансового стану зводиться до аналізу фінансової звітності, як частини фінансового аналізу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання аналізу фінансових показників діяльності підприємств розглядалися в працях як зарубіжних, так і вітчизняних науковців, зокрема: М.І. Баканова, І.Т. Балабанової, О.М. Волкової, А.І. Ковальова, М.Н. Крейніної, Е.А. Маркар'яна, Д.С. Молякова, В.П. Привалова, В.М. Родіонової, Р.С. Сайфуліна, Г.В. Савицької, М.О. Федотової, А.Д. Шеремета, Б. Коласс, Е. Нікбахта, Е. Хелферта, І.В. Зятковського, В.М. Івахненко, О.О. Терещенко та ін.

Наявність великої кількості різних поглядів щодо вирішення даної проблеми, деякі суперечливості тверджень та недостатність застосування розроблених методів оцінки фінансового стану саме в аспекті забезпечення конкурентостійкості підприємства, зумовлюють актуальність даної статті.

Мета та завдання статті. Мета статті полягає в обґрунтуванні методичного підходу до аналізу фінансових показників діяльності підприємств. Для досягнення даної мети необхідно вирішити такі завдання: по-перше, виокремити із великої кількості та обґрунтувати показники оцінки фінансового стану підприємства; по-друге, визначити можливість кількісного вимірювання фінансових показників діяльності; по-третє, розробити такий механізм оцінки, який буде економічно обґрунтованим та простим у застосуванні в практичній діяльності сучасних підприємств.

Результати дослідження. Методологія оцінки фінансових показників діяльності підприємства, яка існує по теперішній час, навіть при повній можливості використання деяких окремих її елементів, в сучасних умовах не

підходить для вказаної цілісної оцінки діяльності підприємства. Суттєвим недоліком такої оцінки є те, що в процесі її здійснення можна лише виявити, виконані чи ні планові зобов'язання, але неможливо оцінити способи досягнення їх виконання та запровадити заходи щодо подальшого їх покращення. А така інформація, на думку багатьох вчених лише констатує здійснений факт, а не дає можливості запобігти негативним явищам. З метою вирішення цієї проблеми в останні роки в літературі опубліковано ряд методик оцінки фінансових показників діяльності підприємства, в яких зроблено спроби подолання зазначеного недоліку.

Дослідження вітчизняних вчених були також спрямовані на вивчення зарубіжного досвіду з цих питань. Однак його застосування в умовах України обмежене національними особливостями інформаційної бази та вимагає відповідних додаткових пристосувань. Так, методика, запропонована В.А. Гавриловою та В.М. Біленькою [1], є практично непридатною для оцінки фінансових показників діяльності вітчизняних підприємств. Для приведення її у відповідність з вітчизняною системою звітності В.А. Гаврилова й В.Н. Біленька пропонують здійснювати трансформацію балансу в форму, прийняту на заході.

Певною мірою для оцінки окремих моментів фінансового стану підприємств може підійти методика, яку пропонує В.А. Малич [2]. Проте вона націлена тільки на оцінку платоспроможності підприємства і його фінансових результатів, при чому при оцінці платоспроможності за допомогою одного і того ж коефіцієнту намагаються судити і про фінансову стійкість. В цілому ж оцінка зведена до аналізу без будь-яких висновків.

Досить обґрунтованою є методика, розроблена й запропонована вченими Балабанов І.Т. [3]. Вона передбачає визначення інтегральної оцінки фінансових показників діяльності підприємств у декілька етапів:

- визначення основних напрямів оцінки;
- вибір окремих фінансових коефіцієнтів за кожним з аналітичних напрямів;
- визначення для кожного із коефіцієнтів нормативного значення;
- визначення вагомості окремих коефіцієнтів;
- формування узагальнюючих показників;
- формування інтегрального показника фінансового стану підприємства з урахуванням усіх аналітичних напрямів.

Розглянута методика достатньо повно враховує сучасні вимоги та особливості діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання.

У методиці оцінки фінансового стану підприємства, запропонованій Нитецьким В.В. [4], передбачається оцінки фінансових показників діяльності підприємств економіко-математичними методами з врахуванням оцінок вагомості показників, що впливають на інтегральну величину. Розроблена автором методика дає можливість використати при здійсненні аналізу додатковий коефіцієнт для виправлення похибки невиявлених факторів та

суб'єктивного впливу.

Методика, запропонована Тарасенко Н.В. [5], взагалі не дає чіткого уявлення про фінансовий стан підприємств хоча й вимагає мінімум загальнодоступної інформації. Вона не висвітлює всі сторони діяльності підприємств і не може бути основою для вироблення рекомендацій з прийняття заходів щодо поліпшення його фінансової стабільності.

На думку російського вченого Ковальова В.В. [6] найбільш доцільним є виділення попереднього аналізу (експрес-аналізу) та поглибленого (деталізованого) аналізу фінансового стану. Проте автором не пропонується прогнозування фінансових показників на перспективу, немає рейтингової оцінки.

Викликає зацікавленість методика аналізу фінансового стану А.Д. Шеремета [7]. Він рекомендує проводити оцінку фінансового стану за звітний період комплексно, тобто за допомогою аналізу абсолютних і відносних показників. Порівняльний аналітичний баланс і розрахунок абсолютних показників фінансової стійкості слугують відправним пунктом аналізу фінансового стану підприємств. Однак дану методику можливо застосовувати за умови використання аналітичних даних забалансового бухгалтерського обліку для отримання порівняльного аналітичного балансу.

Проведене дослідження літературних джерел і практики здійснення аналізу фінансового стану підприємств в умовах ринку дало можливість зробити висновок про необхідність врахування нових вимог до інформаційної бази з метою забезпечення більшої достовірності та реальності розрахованих показників. В сучасних умовах виникла проблема визначення ролі та місця підприємства на ринку, головна мета вирішення якої полягає в проведенні детальної оцінки його фінансового стану. Проблема здійснення такої оцінки тісно пов'язана з необхідністю вибору функціонально-цільових її критеріїв.

При виборі критеріїв оцінки, як свідчить вивчення літературних джерел, думки вчених мають деякі розбіжності. Так, В.А. Гаврилова та В.М. Біленька [1] розглядають широкий спектр показників, однак він недостатній. Автори, в основному, докладно розглядають забезпечення цінних паперів підприємства (облігацій та акцій), що мають певний інтерес для інвесторів. При цьому в тіні залишаються показники ефективності використання коштів підприємства.

В.А. Малич [2] рекомендує в якості критеріїв обрати платоспроможність підприємства і його фінансові результати, а при оцінці платоспроможності за допомогою одного і того ж коефіцієнту робити спробу судити і про фінансову стійкість.

Таким чином, проведенне дослідження існуючих методик оцінки фінансових результатів діяльності підприємства дозволяє зробити висновок, про наявність великої кількості різноманітних підходів до оцін-

ки фінансових показників діяльності підприємства, проте всі вони мають певні недоліки. На нашу думку, більшість вітчизняних авторів не враховують особливостей економіки України, їхні розробки не достатньо відповідають вимогам комплексності та повноти аналізу фінансового стану підприємства.

Всі вищевказані методики розглядають або не всі сторони діяльності підприємства, або пропонують детальний розгляд окремих її елементів. В першому випадку дається неповна картина фінансового стану підприємства, в другому - потрібне проведення значної кількості розрахунків і відповідно більш докладна інформація, що не завжди є доцільним.

Проведене дослідження свідчить про наявність великої кількості показників, за допомогою яких вчені та практики рекомендують здійснювати оцінку та аналіз фінансових результатів діяльності підприємства. Результати дослідження також показали, що і в зарубіжній, і у вітчизняній практиці немає чітко регламентованої кількості фінансових коефіцієнтів. В економічній літературі спектр показників запропонованих для оцінки фінансових результатів діяльності підприємства достатньо широкий. Багато з них різними авторами називаються по-різному (хоча дуже часто формули їх обчислень співпадають) та мають різну встановлену граничну межу, а також склад їх у різних методиках корінним чином відрізняється. Таким чином виникає необхідність розробки методики, що дозволить об'єктивно оцінити фінансовий стан підприємства.

Висновки. Отже, наявність різноманітних методик аналізу фінансового стану підприємства обумовлює потребу та доцільність їх системної класифікації, яка надасть можливість об'єднати різноманітні методичні підходи в окремі групи, визначити спільні проблеми та недоліки, що притаманні окремим розробкам. Результатом проведеного дослідження є відокремлення та обґрунтування методичних підходів аналізу фінансових результатів діяльності підприємства в аспекті забезпечення його ефективної діяльності.

Список літератури: 1. Гаврилова В.А., Беленькая В.Н. Методика оценки финансового положения предприятия в условиях рынка. – Санкт Петербург: СПГФИ, 2003 г. – 89 с. 2. Малич В.А. Анализ финансовой деятельности предприятия. – Санкт Петербург, 1999г. – 60 с. 3. Балабанов И.Т. Финансовый анализ и планирование хозяйствующего субъекта. – 2-е изд., доп. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 208 с. 4. Нитецкий В.В. Финансовый анализ в аудите: Теория и практика. Учебное пособие. – М.: Дело, 2001. – 256 с. 5. Тарасенко Н.В. Економічний аналіз діяльності промислового підприємства: Навч. посібник. – К.: Алерта, 2003. – 486 с. 6. Ковалев В.В. Введение в финансовый менеджмент. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 768с. 7 Шеремет О.О. Фінансовий аналіз: Навч. посібник для студ. вищих навч. закл. – К.: Кондор, 2005. – 196с.

Надійшла до редколегії 04.04.2011.